

Examenkatern Historische contexten [havo]

Hoofdstuk 3 | Nederland (1948-2008)

3.1 EEN WELVARENDE SAMENLEVING (1948-1978)

BASISKENNIS EN VAARDIGHEDEN

1

a Verzuiling was de verdeling van de bevolking in vier levensbeschouwelijke groepen (zuilen) met eigen organisaties:

- katholieken met de KRO en de KVP,
- protestantse met de NCRV en de ARP,
- de socialisten met de VARA en de PvdA en
- de liberalen met de AVRO en de VVD.

b kabinetten met de KVP en PvdA, 1946-1958

c Nederland werd lid van de NAVO en de EGKS

2

Bijvoorbeeld:

a de industrie, bijvoorbeeld Akzo in Emmen

b - buitenlands: 1 de Marshallhulp, 2 het economisch herstel van Duitsland

- binnenlands: 1 De geleide loonpolitiek, waarmee de rooms-rode regeringen de export en de werkgelegenheid stimuleerden. 2 de vondst van aardgas in Groningen

3

Bijvoorbeeld:

a Een staat die met sociale voorzieningen zorgt voor het welzijn van zijn burgers, bijvoorbeeld door invoering van de AOW (1957)

b het idee van de maakbare samenleving met het ideaal van meer sociaaleconomische gelijkheid

c Ze werkten nauw samen, waardoor de verzorgingsstaat een breed draagvlak in de samenleving kreeg.

4

Bijvoorbeeld:

- Volgens bron 1 wilde de PvdA zorgen voor 'welvaart' en welzijn in de toekomst ('een betere toekomst').

- Volgens bron 2 wilde de KVP zorgen voor het verbeteren van de materiële positie ('opgeheven uit') van gezinnen met 'materieele zorgen'.

5

Bijvoorbeeld:

a - Mensen gingen meer producten kopen (consumptiemaatschappij).

- Mensen gingen meer op vakantie, ook naar het buitenland.

b - Door de bevolkingsgroei breidden steden uit met nieuwe woonwijken.

- De mobiliteit van mensen nam toe door de auto, met meer woon-werkverkeer en groeiende forensensteden.

6

Bijvoorbeeld:

De verzuiling verdween.

- In omroep gingen mensen uit alle zuilen luisteren en kijken naar Veronica en de TROS.

- In de politiek ontstonden nieuwe partijen, zoals D'66.

7

Bijvoorbeeld:

a 1 Er waren uitzonderlijk veel jongeren (door de babyboom). 2 Jongeren hadden meer geld en vrije tijd (dan ouderen). 3 Veel jongeren gingen langer naar school.

b Jongeren luisterden zelfstandig naar deze muziek met een transistorradio of met grammofoonplaten.

c - Nozems waren stoer geklede jongeren met een vetkuif vanaf 1955. Ze hielden van de Amerikaanse rock-'n-roll en kwamen met hun brommers in hun vrije tijd op straat samen.

- Provo's waren jongeren die zich vanaf 1965 uitdagend en speels afzetten tegen bestaande gezagsverhoudingen. Zij bespotten het gezag van oudere generaties en eisten meer inspraak.

- Hippies zetten zich vanaf 1967 op vredelievende en afwijkende manieren af tegen veel heersende maatschappelijke opvattingen.

8

Bijvoorbeeld:

a het niet mogen afsluiten van rechtsgeldige overeenkomsten, 1956

b Man Vrouw Maatschappij, Dolle Mina

c 1 introductie van de anticonceptiepil, 2 nieuwe echtscheidingswetgeving, 2 onderwijsdeelname van meisjes

9

Bijvoorbeeld:

- afbeelding 3.9: nozems, stoer gekleed met vetkuiven

- afbeelding 3.10: hippies, vrolijk (vredelievend) en afwijkend met erg lang haar, op de grond zittend en liggend in een park

- bron 3: provo's die zich uitdagend (roepen, uitlachen) en speels (trommel) afzetten tegen bestaande gezagsverhoudingen (agent)

10

Bijvoorbeeld:

- Bron 11: in de jaren 1950 of begin jaren 1960; moeder is de spil in het gezin en huishouden, vader is de baas.

Bron 12: Na de jaren 1960, dus in de jaren 1970 of 1980 toen de emancipatie van vrouwen zo ver was dat de overheid er zich ook voor inzette en meer meisjes gingen studeren.

- De bronnen passen bij de vrouwenemancipatie vanaf de jaren 1960, een van de ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen in die tijd.

- Vrouwenemancipatie was begonnen door het feminisme in de 19e eeuw, een emancipatiebeweging en politiek-maatschappelijke stroming in de tijd van burgers en stoommachines.

11

a Australië, Nieuw-Zeeland en Canada

Bijvoorbeeld:

b - In 1958 moesten alle Nederlanders in Indonesië het land verlaten als gevolg van het conflict met Nederland over Nieuw-Guinea.

- Een groot deel werd naar Nederland gehaald door werkgevers in de industrie die niet aan genoeg personeel konden komen.

- Het was in het economisch belang van Nederland dat buitenlanders hier leven werken.

12

Bijvoorbeeld:

a In 1973 ontstond een oliecrisis toen economische Arabische landen de prijs van hun olie verhoogden vanwege westerse steun aan Israël. Hierdoor werd vooral de industrie getroffen en ontstond veel werkloosheid.

b Ze hadden recht op een werkloosheidsuitkering en op gezinshereniging. In hun eigen land was de economische situatie nog slechter en ze mochten niet terugkomen als ze vertrokken.

13

Bijvoorbeeld:

In de jaren 1960 zetten jongeren zich af tegen de normen en waarden van de gevestigde orde.

- gevolg: De Groot volgde daarin door bijvoorbeeld te zingen over (uit de tekst:) seks vóór het huwelijk en over de tijden die veranderen en (uit de bron:) het belang van 'mooie idealen' in plaats van materialisme ('geld en goed') en het afkeuren van de 'zouteloze praatjes' van ouders die 'eer en deugd' belangrijk vonden in de opvoeding.

- oorzaak: Door zijn populariteit heeft De Groot met zijn liedjes de kritische houding van jongeren versterkt en daardoor hun doen en denken beïnvloed.

EINDOPDRACHTEN

14

Bijvoorbeeld:

- anticonceptiepil: pil ter voorkoming van zwangerschap (in Nederland vanaf 1964)
- AOW: Algemene Ouderdomswet (1957)
- babyboom: geboortegolf
- consumptiemaatschappij: samenleving waarin veel producten worden gekocht
- D'66: links-liberale partij (vanaf 1966), vanaf 1985: D66
- Dolle Mina: feministische actiegroep (vanaf 1969)
- Drees: PvdA-premier (1948-1958)
- echtscheidingswet: maakte echtscheiding gemakkelijker (1971)
- EGKS: Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (vanaf 1952)
- gastarbeider: buitenlandse werknemer
- geleide loonpolitiek: als de regering bepaalt hoe hard lonen mogen stijgen
- handelingsonbekwaamheid: het niet mogen afsluiten van rechtsgeldige overeenkomsten
- hippie: jongere die zich op vredelievende en afwijkende manier afzet tegen de consumptiemaatschappij en de heersende opvattingen (vanaf 1967)
- inspraak; zeggenschap, je mening mogen geven als een besluit wordt genomen
- Man Vrouw Maatschappij: feministische organisatie (vanaf 1968)
- nozem: stoer geklede jongere met vetkuif (vanaf 1955)
- oliecrisis: crisis door tekort aan olie (onder andere in 1973)
- ontzuiling: verdwijnen van de verzuiling
- poldermodel: overlegmodel gericht op overeenstemming en harmonie
- provo: jongere die zich uitdagend en speels afzet tegen bestaande gezagsverhoudingen (vanaf 1965)
- rooms-rode regeringen
- sociale partners: werkgevers en werknemers
- Veronica: radiozender vanaf de Noordzee (1960-1974), omroeporganisatie (vanaf 1974)
- verzorgingsstaat: staat die met sociale voorzieningen zorgt voor het welzijn van zijn burgers
- verzuiling: verdeling van de bevolking in vier levensbeschouwelijke groepen (zuilen) met eigen organisaties

15

2, 3, 9, 1, 6, 4, 10, 8, 5, 7

HERHALING

16

A, B, D

17

B, D

18

A, B, F

19

B, E

VERDIEPING

20

Bijvoorbeeld:

- De minister is blij met de komst de gastarbeiders en heet ze welkom.
- In 1960 was er nog meer emigratie dan immigratie. Door de groei van het aantal arbeidsplaatsen dreigde een groeiend tekort aan arbeiders, en daarvoor waren de gastarbeiders een oplossing.

21

Bijvoorbeeld:

- Het radio- en tv-toestel in de huiskamer waren resultaten van de 'toenemende westerse welvaart'.
- Voorbeelden van sociaal-culturele veranderingsprocessen: 'verruiming van het gezichtsveld', 'opruimen van veel vooroordelen' en bevordering van 'tolerantie ten opzichte van allerlei *outgroups*, vreemde gewoonten en gebruiken, of andere levens- en wereldbeschouwingen'.

22

Bijvoorbeeld:

- a De vorm van deze demonstratie was ongebruikelijk en vrijmoedig. De inhoud van de gestelde eis (abortus uit het Wetboek voor Strafrecht) paste bij de individualisering en behoefte aan vrijheid en eigen verantwoordelijkheid aan het eind van de jaren 1960.
- b De demonstratie kwam op voor acceptatie van ongehuwde moeders die in 1970 een groeiende groep vormden, wat een ingrijpend sociaal veranderingsproces was vanaf de jaren 1960.

23

Bijvoorbeeld:

- a Hij wilde zich afzetten tegen de gevestigde orde van kortharige mannen en ouderwetse kappers die gesteund werden door de politie.
- b De slagzin 'Beter langharig dan kortzichtig' was goed gekozen. Hij lag goed in de mond en een duidelijke goed-slechtbetekenis. Muller liet ook foto's maken van de actie.
- c Omdat de provo's zich ergerden aan de oude gezagsstructuren, gebruikten ze de mogelijkheden om zich hiertegen afzetten zonder dat ze een duidelijk doel hadden.

3.2 NIEUWE ONTWIKKELINGEN (1978-2008)

BASISKENNIS EN VAARDIGHEDEN

1

Bijvoorbeeld:

- a - bezuinigingspolitiek, beperken de verzorgingsstaat en privatisering van staatsbedrijven
- het poldermodel
- b - Als handelsland profiteerde Nederland daarvan.
- In het Verdrag van Maastricht werden afspraken gemaakt over de oprichting van de Europese Unie en de invoering van de euro.

2

Bijvoorbeeld:

- a over de sociale zekerheid in de verzorgingsstaat (het sociaal vangnet)
- b CDA en VVD waren voor bezuinigen (vangnet verkleinen, beperken van de sociale zekerheid).
- c De PvdA was daar niet voor.

3

Bijvoorbeeld:

- a - als mensen persoonlijke onafhankelijkheid steeds belangrijker vinden
- in de jaren 1960, door welvaart en ontzuiling
- b het verkleinen van de rol van de overheid, het vergroten van de rol van de commercie, de verdergaande ontzuiling
- c de Algemene Wet Gelijke Behandeling (1994), het gedoogbeleid ten aanzien van softdrugs
- d regeling van het homohuwelijk (2001), euthanasiewetgeving (2002)

4

Bijvoorbeeld:

- a tegen de plaatsing van kruisraketten op Nederlands grondgebied
- b - NAVO en Europese Unie werden uitgebreid. De NAVO ging met militaire operaties conflicten oplossen.
- c - De Nederlandse invloed in Europa werd kleiner door de uitbreiding van de EU.
- Nederland werd terughoudender in zijn internationale ambities door de val van Srebrenica.

5

Bijvoorbeeld:

- gabbers: herkenbaar aan trainingspak en sportschoenen, waren apolitiek.
- krakers: mensen die een gebouw binnendringen en in gebruik nemen, bekritiseerden de woningnood en verzetten zich, soms ook met geweld, tegen de bestaande orde
- punkers: jongere die provoceerde met een bizar uiterlijk en een ruw optreden, hadden weinig geloof in de toekomst
- b In de Verenigde Staten zetten Afro-Amerikaanse jongeren zich met rap (ritmisch gezongen en gesproken rijmende teksten) af tegen het racisme in hun omgeving.
- c Door de introductie van internet, de doorbraak van de mobiele telefoon en de komst van sociale netwerken veranderde de communicatie; de leefstijl van jongeren en ouderen raakte steeds meer geglobaliseerd.

6

Bijvoorbeeld:

- a - Meer studenten studeerden een tijd in het buitenland.
- Door het Verdrag van Schengen werd het verkeer van personen binnen Europa vrij.
- b door conflicten en humanitaire crises in de wereld

7

Bijvoorbeeld:

a Tot 2002 ging het beleid uit van multiculturalisme (het idee dat verschillende culturen in een samenleving gelijkwaardig zijn). Daarna kwam er een beleid dat gericht was op integratie (opgaan in een groter geheel) of assimilatie (aanpassen aan de dominante cultuur) van groepen migranten.

b - Een deel van de bevolking profiteerde niet van de economische groei, voelde zich niet thuis in een geglobaliseerde samenleving en verzette zich tegen Europese samenwerking en het multiculturalisme.

c de terreuraanslagen van 11 september 2001 in de VS, 2 de moord op de politicus Pim Fortuyn in 2002

d over migratie en de rol van de islam in een open samenleving

e de kloof tussen hoog- en laagopgeleide Nederlanders

8

Bijvoorbeeld:

a - links (voor gelijkheid): Als burgemeester wilde Halsema de vrijheid bewaken voor alle verschillende mensen in de stad

- liberaal (voor vrijheid): 'de belofte van vrijheid'

b De vrijheid in Amsterdam was er al de tijd toen Portugese joden naar de stad kwamen.

9

Bijvoorbeeld:

a - De bewering wordt bevestigd in bron 13 wat betreft homoseksuelen. In 2000 had 5 % van de Nederlanders daar moeite mee.

- De bewering wordt niet bevestigd in bron 14 wat betreft mensen met een ander nationaliteit of een andere etnische achtergrond. In 2000 had de helft van de Nederlanders daar moeite mee.

b - De bewering wordt in bron 16 bevestigd wat betreft de hoge kwaliteit van leven en het persoonlijke geluk.

- De bewering wordt niet bevestigd wat betreft de opvattingen over de samenleving en welke kant die op gaat. Meer dan de helft van de Nederlanders is negatief daarover.

EINDOPDRACHTEN

10

Bijvoorbeeld:

- 11 september 2001: datum waarop extremisten uit het Midden-Oosten aanslagen pleegden in de VS

- Algemene Wet Gelijke Behandeling: wet waarin grondwetartikel 1 is uitgewerkt (1994)

- assimileren: aanpassen aan de dominante cultuur

- digitale revolutie: ingrijpende verandering door ICT, ontstaan van informatiemaatschappij

- euthanasie: levensbeëindiging

- Fortuyn: politicus (vermoord in 2002)

- gabber: jongere, herkenbaar aan trainingspak en sportschoenen, apolitiek

- gedoogbeleid: aanpak van de overheid waarbij activiteiten die volgens de wet verboden zijn, binnen bepaalde beperkingen worden toegelaten

- globalisering: groeiende economische, politieke en culturele verbondenheid op de wereld

- individualisering: s mensen persoonlijke onafhankelijkheid steeds belangrijker vinden

- integreren: opgaan in een groter geheel

- Kok: PvdA-premier (1994-2002)

- kraker: iemand die een gebouw binnendringen en in gebruik neemt, bekritiseerde de woningnood en verzette zich, soms ook met geweld, tegen de bestaande orde
- kruisraket: middellangeafstandsraaket
- Lubbers: CDA-premier (1982-1994)
- multiculturalisme: idee dat verschillende culturen in een samenleving gelijkwaardig zijn.
- polarisatie: benadrukken van tegenstellingen
- poldermodel; overlegmodel gericht op overeenstemming en harmonie
- privatiseren: verkoop van een staatsbedrijf aan particuliere aandeelhouders
- punker: jongere die provoceede met een bizar uiterlijk en een ruw optreden
- rap: ritmische muziek met gezingszegde teksten
- softdrug: verdovend middel waaraan geen verslavende werking wordt toegeschreven
- val van Srebrenica: verovering van en genocide in deze Bosnische stad door Bosnische Serviërs (1994)
- Verdrag van Maastricht: verdrag over de oprichting van de EU en de invoering van de euro (1992)
- Verdrag van Schengen: verdrag over reizen zonder grenscontroles in Europa (vanaf 1985)

11

7, 8, 2, 3, 1, 6, 5, 4

HERHALING

12

C, D, E

13

A, C

14

C, D, E

15

A, B, C, F

VERDIEPING

16

Bijvoorbeeld:

a Fortuyn beoordeelde de islam en zijn cultuur vanuit de meer ontwikkelde westerse cultuur in 2002 ('vanuit ons perspectief gezien - dat van de moderniteit').

b De islam en zijn cultuur heeft het voor het zeggen in 'zijn deel van de wereld'. 'Wij' hebben het voor het zeggen in 'ons deel van de wereld'. Wie in het deel van de ander komt moet zich aanpassen aan de kernwaarden van dat deel.

c Fortuyn ging voorbij aan de grote bijdragen van de Arabische cultuur aan de westerse cultuur in de middeleeuwen en aan de overheersing en vestiging van westerlingen in moslimlanden in de 19e en 20e eeuw zonder aanpassing aan de kernwaarden van die landen.

17

Bijvoorbeeld:

- De schrijver vond het opvallend dat in de discussies van de jaren 2000 van nieuwkomers werd verwacht dat ze Nederlandse 'kernnormen en - waarden' (Fortuyn, bron 18) overnamen wat betreft vrouwen en homo's. Maar deze opvattingen waren nogal nieuw, niet ouder dan zo'n 40 jaar. Uit bron 21 blijkt dat acceptatie van homoseksualiteit in 2009/2011 bij een

aantal etnische groepen, met name de Turkse (54%) en Marokkaanse (62%) Nederlanders, relatief laag was in vergelijking met autochtonen (91%), maar goed vergelijkbaar met de opvatting van autochtonen van slechts 40 jaar eerder (bron 13: 34% intolerant in 1968). Ook uit bron 20 blijkt dat in 1981 nog circa 35% van de Nederlanders tegen werkende moeders waren die hun kinderen naar een crèche brachten (70/80% in 2012).

EXAMENTRAINING OVER DEZE HISTORISCHE CONTEXT

1

1, 4, 2, 3, 5, 7, 10, 6, 9, 8

2

Bijvoorbeeld:

- In de jaren 1950-1985 stegen deze uitgaven door de opbouw van de verzorgingsstaat en de economische crisis vanaf 1974 op basis van het sociaaldemocratische idee van de maakbare samenleving.
- In de jaren 1985-2005 was er een daling doordat de overheid anders was gaan denken over haar taak in de verzorgingsstaat, op basis van het liberale idee van de zelfredzaamheid van de burger en het vertrouwen in de vrije werking van de markt.

3

Bijvoorbeeld:

- 1 Niet bruikbaar, want de afbeelding is uit 1952 en daarvoor waren er nog geen supermarkten in Nederland.
- 2 Wel bruikbaar, want in 1960 waren er supermarkten in Nederland zoals deze.
- 3 Wel bruikbaar, want in de jaren 1950 ontstonden in Nederland supermarkten zoals deze.

4

Bijvoorbeeld:

- oorzaken: de Marshallhulp, de geleide loonpolitiek, het economisch herstel van Duitsland
- gevolgen: groeiende welvaart, opkomst van consumptiemaatschappij en jongerencultuur

5

Bijvoorbeeld:

- Vrouwen worden gezien als de spil van het gezin, wat past in het denken over de taakverdeling binnen gezinnen in de jaren 1950.
- Vrouwen worden ook aangespoord meer deel te nemen aan verkiezingen wat past in de emancipatiegedachten van de tweede feministische golf vanaf de jaren 1960.

6

Bijvoorbeeld:

- Vrouwen die de pil konden betalen, hadden de mogelijkheid voor vrije seks. Daardoor konden ze hun leven meer naar eigen inzicht invullen.
- De demonstranten vonden dat alle vrouwen recht hadden op vrije seks en dat daarom de zorgverzekeraars de pil moesten betalen.

7

Bijvoorbeeld:

Het naoorlogse herstel van de verzuiling en de ontzuiling vanaf 1960.

8

Bijvoorbeeld:

In de tekst zet de zanger zich af tegen de normen en waarden van zijn leraar (over dingen die slecht zouden zijn) die hij niet meer als autoriteit aanvaardt. Dat afzetten is een voorbeeld van de sociaal-culturele veranderingen vanaf de jaren 1960.

9

Bijvoorbeeld:

- vrijwillig: In het begin kwamen Indische Nederlanders uit Indonesië vanwege de onzekere ontwikkelingen in dat land.
- onvrijwillig: In 1958 moesten alle Nederlanders die er nog waren Indonesië verlaten als gevolg van het Nederlands-Indonesische conflict over Nieuw-Guinea.
- Het vertrek van Indische Nederlanders uit Indonesië was een gevolg van de dekolonisatie van dat land.
- De komst van Indische Nederlanders maakte de Nederlandse samenleving meer pluriform en multicultureel.

10

Bijvoorbeeld:

- Bij bron C gaat het om de verandering vanaf de jaren 1960 waarbij kritische burgers (mannelijke met bijl) meer inspraak kregen en bestuurders (figuur met laarzen) minder autoritair werden.
- Bij bron C gaat het om de vrijheid die mensen vanaf 1960 meer hadden om hun eigen leven te bepalen, inclusief seksuele vrijheid en doorbreking preutse normen en waarden (bloot).

11

Bijvoorbeeld:

- Het lange haar van de jongen is een voorbeeld van een culturele verandering. Die haarmode ontstond in de jaren 1960.
- De meisjes met hoofddoeken passen bij de komst van moslims naar Nederland vanaf de jaren 1960, mede waardoor de samenleving meer pluriform en multicultureel werd.

12

- economische groei en toenemende welvaart
- de invloed van Amerikaanse popmuziek
- nozems

13

- 1 krakers
- 2 gabbers
- 3 punkers
- 4 rap
- 5 provo's of hippies

14

Bijvoorbeeld:

Als handelsland heeft Nederland veel van de EU geprofiteerd.
De Europese samenwerking heeft erg bijgedragen aan de welvaart van Nederlanders.
De Europese samenwerking heeft de vrede in Europa bevorderd.

15

Bijvoorbeeld:

- Deze past bij de Koude Oorlog want het ging om de plaatsing van kernraketten van de NAVO, gericht tegen de Sovjet-Unie.
- De demonstratie past bij sociaal-culturele veranderingsprocessen vanaf de jaren 1960 want het grote aantal demonstranten kwam voort uit de protestgeneratie en de kritische mentaliteit die toen waren ontstaan.

16

Bijvoorbeeld:

- 1 De groeiende tolerantie met betrekking tot homo's is een van de ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen vanaf de jaren 1960.
- 2 Het openlijk voorkomen van homoseksuele relaties naast andere relaties is een aspect van de pluriforme samenleving.
- De wettelijke regeling van het homohuwelijk (vanaf 2002) past erbij want daardoor werden homorelaties meer gewoon.

17

Bijvoorbeeld:

- overlegmodel gericht op overeenstemming en harmonie
- In de jaren 1950 voerden de overheid en de sociale partners (werkgevers en werknemers) volgens het poldermodel overleg om de verzorgingsstaat uit te breiden.
- In de jaren 1980 voerden de kabinetten-Lubbers een bezuinigingspolitiek in overleg met werkgevers en werknemers, wat zorgde voor politieke en economische rust.

18

Bijvoorbeeld:

- Bron 36 gaat over voorbehoedsmiddelen (anticonceptiepil, condoom) die ertoe leidde dat vrouwen hun zwangerschap uitstelden (bron 35), vaak om langer onderwijs te volgen (bron 37).
- De toenemende welvaart heeft langer onderwijs (bron 38) mogelijk gemaakt, bijvoorbeeld doordat studiefinanciering aan studerende vrouwen een inkomen gaf.

20

Bijvoorbeeld:

- Multiculturalisme is het idee dat verschillende culturen in een samenleving gelijkwaardig zijn, bijvoorbeeld mensen die wel en die niet ramen zonder gordijnen hebben en mensen die wel en niet hechten aan privacy.
- Integratie is opgaan in een groter geheel, bijvoorbeeld immigranten die zich aan de Nederlandse wet houden en als actieve, verantwoordelijke burger deelnemen aan de samenleving.
- Assimilatie is aanpassen aan de dominante cultuur, bijvoorbeeld immigranten die Nederlands leren spreken en het 'algemeen aanvaarde normen en waarden' in acht nemen.
- De uitspraak wordt ondersteund want er staat niets wat betreft multiculturalisme, maar er worden wel dingen genoemd die betrekking hebben op integratie en assimilatie. Hoewel het er niet uitdrukkelijk staat, kun je uit de tekst opmaken dat de regering vond dat het onderwijs eraan moest bijdragen dat leerlingen de 'algemeen aanvaarde normen en waarden' in acht nemen.

21

Bijvoorbeeld:

- Na de Koude Oorlog ging de NAVO militaire operaties uitvoeren om conflicten op te lossen, bijvoorbeeld in de burgeroorlogen in Joegoslavië die leidden tot het hoge aantal asielzoekers in 1994.
- Nederlandse militairen te taak om Bosnische moslims te beschermen in het 'veilig gebied' Srebrenica, maar dat mislukte in 1995 waarbij 7000 mannen en jongens werden vermoord door Bosnische Serviërs.

- Hierdoor werd Nederland terughoudender in haar internationale ambities.